

sitékot az 1874-iki észlelések sikere felől, Dr. Neumayer javaslatát az Akadémia pártolásába nem ajánlhatjuk.

Budán, 1871. május 15-én.

KRUSPÉR ISTVÁN, KONDOR GUSZTÁV.

KÖNYVISMERTETÉSEK.*)

I.

A VEGYTAN ALAPVONALAI. A tudomány legújabb nézetei szerint írta : ROSCOE H. E. A legújabb kiadás után fordította : DR. LENGYEL BÉLA, egyetemi m. tanár. — Számos fametszettel. 1. füzet. Pest, 1871. Kiadja Ráth Mór.

Ezen cím alatt jelent meg Roscoe híres és rendkívül elterjedt tankönyvecskéjének magyar fordítása, melyre már valóban érezhető szükség volt, s melyet ez oknál fogva lehetetlen örömmel nem fogadnunk. Ugyan e munkát Schorlemmer Károly fordította németre s mint az előszóban maga Roscoe kiemeli: „Becses toldalékokkal és javításokkal“ bővítette. Épp ezen körülmény késztet bennünket némely megjegyzésre.

A magyar kiadás címlapján azt olvassuk, hogy a legújabb kiadás után fordítottatott. S miután a Schorlemmer-féle átdolgozás a címlapon egy szóval sincs érintve, előszó**) pedig, melyben meg lehetett volna említeni, nem lévén a könyvhöz csatolva: igen természetes, hogy e füzetben mindenki az eredeti mű fordítását fogja keresni. Pedig a magyar kiadás nem az eredeti, hanem a Schorlemmer-féle átdolgozás után készült. Ez már a címlapok összehasonlításából is kitűnik. Az angol eredetinek a czime: „*Lessons in elementary Chemistry; inorganic and organia*“ a német átdolgozásé: „*Kurzes Lehrbuch der Chemie nach den neuesten Ansichten der Wissenschaft.*“ S hogy a német szöveg valóban szóról szóra lefordítottatott, az már abból

*) E füzetek olvasói közt sokan meglepőnek vagy legalább is szokatlannak fogják találni, hogy a „*Könyvismertetés*“ rovata ez alkalommal első helyen éppen a *Közlöny* egyik szerkesztője által fordított munkával foglalkozik. — Ennek igazolására legyen elég fölemlítenem, hogy a „*Természettudományi Közlöny*“ azt is egyik céljául tűzte ki, hogy a magyar nyelven megjelenő természettudományi műveket figyelemmel fogja kísérni, s az ismertetésekre mindig szakavatott, részrehajlatlan bírálókat fog felkérni. — Szerkesztőtársam a jelen bírálat közzétételébe előre szívesen beleegyezett; én pedig úgy vagyok meggyőződve, hogy ezzel — ha kitűzött céljának megakar felelni — a „*Természettudományi Közlöny*“ olvasóinak tartozott.

Petrovits Gyula.

**) Az előszó és a tartalomjegyzék a 3-dik füzetrel fog kiadni; szolgáljon ez egyszersmind az erre vonatkozólag alább elmondottakra is feleletül.

L. B.

is kiviláglik, hogy az előttünk fekvő füzetnek minden lapja, egytől-egyig, tökéletesen összevág a Schorlemmer-féle 1869-dik évi kiadással. Több új dolgot, a mi az 1869-dik évi angol kiadásban már meg van, de az ugyanazon évi német kiadásból még hiányzik, a magyar fordításban nélkülöznünk kell. Igaz ugyan, hogy a magyar fordító három helyen L. jegy alatt önálló megjegyzést is tesz, de mi nagyon örültünk volna, ha ily kiegészítő megjegyzést nem éppen csak három, hanem több helyen is találunk. Azt pedig bizton merjük állítani, hogy a fordítónak, a most említett tények földerítése végett, okvetlenül kellett volna a magyar kiadáshoz előszót írni, melyben előadhatta volna, miért nem használta az eredeti angol művet és miért inkább a Schorlemmer-féle német kiadást, melynek szintén meg vannak a maga előnyei? Így, a mint a magyar kiadás megjelent, t. i. minden felvilágosító előszó nélkül, könnyen félreértések támadhatnak.

De mindamellet, hogy a Roscoe-féle vegytan magyar kiadásnak igen örvendünk, nem érezhetjük magunkat korlátozva, sőt kötelességünknek tartjuk, némely körülményre figyelmeztetni, melyek a füzet becséből sokat levonnak, de az utolsó füzetben talán még kipótolhatók lesznek.

A 6-dik lapon azt olvassuk, hogy 1 méter = 443,296 párisi vonal = 3,1862 porosz láb. Így van ez a Schorlemmer-féle kiadásban is, mely Poroszországban jelent meg, s ennél fogva abban e viszonyszám egészen helyén van. De, hogy a magyar kiadásban miért van a méter a porosz lábhoz viszonyítva, s miért nincs benne inkább az, a mire okvetlen szükség lenne, t. i. hogy 1 méter = 3.1637 bécsi láb, azt igen bajos megérteni.

A 22-dik lapon a Boyle vagy Mariotte-féle törvény eképp van kifejezve: „*A gázok térfogatai úgy viszonylanak egymáshoz mint megfordítva a nyomás, melynek ki vannak téve.*“ — Ily alakban a magyar definitio csak értelemzavart okozhat. Mennyivel világosabb, szabatosabb és tömörebb volna így: „*a gázok térfogata fordított viszonyban van a reájok gyakorlott nyomással.*“

A 40-dik lapon ezt olvassuk: „*A levegő légnemü testekből álló réteg stb.* Németben így van: „*Die Atmosphäre eine Schicht von gasförmigen Körpern*“ stb. Nyilvánvaló, hogy itt levegő helyett légkörnek kellene állani.

A 126-ik lapon pedig az mondatik, hogy „*a Scheele zöld vagy Schweinfurtti zöld, mely gyakran mint festék használtatik, réztartalmu arzenessavsó.*“ Ez világos tévedés. Tudjuk, hogy e két festőanyag nem egy és ugyanaz, mert a Scheelezöld rézoxydhydratnak a vegyülete arzenessavas rézzel; az utóbbi pedig különböző ecetsavas réz vegyülete

arzénessavas rézzel. Utána néztünk a Schorlemmer könyvében; ott így van: „das Scheelesche Grün und Schweinfurter Grün, die als Farben vielfach angewendet werden, sind kupferschaltige *Arzenite*.“

Nagy kár még az is, hogy a magyar fordításon igen megérik a német eredet. Lépten-nyomon germanismusokra akadunk; így péld.: a graphit *egy* sötétszürke fémfényű test; a hőmérséket *egy* pontos hévmérő segélyével határozzuk meg; *egy* higanyval telt kádba fordítjuk fel, sat.

A kellő műgond hiánya érzik az efféle lapsusokban is: „e viszonyos számok *egységeül* a köneny paránysúlya mint legkisebb fogadtatott el *egységeül*.“ Kaucsuk helyett mindenütt „*kautschuk*“ iratott. Az 5-ik lapon, hol terület mértéknek kellene állani, hosszmérték van, s több e féle lapsus calami.

A füzet kiállítása igen csinos lenne, ha el nem éktelenitené a temérdek sajtóhiba. A görög szók, melyek itt-ott előfordulnak, majd mind hibásak. Azte, rőtikos, endiometer, temuó, kuamos, eódés, így olvasandó: azót, zótikos, eudiometer, temnó, kuanos, iodés. Cavendish helyett kétszer van Cavan disch. Ilyesmi pedig, mint például „*egy saját-ságos a tészegséghez hasonló állapotot idéz elő, miért is régente kéjrégnak neveztetett,*“ — Ráth Mór egyéb kiadásaiban nem igen fordul elő.

Kívánjuk, hogy e hasznos könyvecskének tágasabb olvasó köre legyen, s hogy ez által a vegytan alapeszméi hazánkban is mindinkább elterjednek. Nagyon fogunk örülni, ha a magyar I-ső kiadást nem sokára II-ik bővített és javított kiadás fogja követni, mi által nem csak a főntebbi kivánság menne teljesedésbe, hanem egyszersmind a fordítónak is alkalom nyílnék a szükséges javítások megtételére.

WARTHA VINCZE.

II.

AZ OKSZERŰ MÉHÉSZET ELEMEL. A földművelés-, ipar- és kereskedelem-ügyi m. kir. miniszterium által *pályadíjjal jutalmazott mű* (40 fametszetű ábrával.) Irtá: KRIESCH JÁNOS, műegyetemi r. tanár. Kiadja a földm.- ipar- és keresk. m. k. miniszterium. 1871. Közép 8-adrét 82. lap.

Egy éve múlt, midőn a földművelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium az általa hirdetett pályázatra beérkezett 23 méhészeti munka megbirálására társulatunkat kérte fel. E megítiszteltetésnek a választmány örömmel megfelelt s a pályaművek megbirálására három szakavatott pályabírórt kért fel, kik a munkákat elméleti és gyakorlati szempontból szigorú bírálat alá vették, melynek

alapján jutalmazásra a főntebbi mű ajánltatott. — E sorokkal, azt hisszük, eléggé indokolva lesz azon eljárásunk, hogy e munka ismertetése alkalmával a szigorú tárgyiasságra szorítkozunk.

Bevezetésében, elsorolja szerző a méhészet szembeszökő hasznait, jellemzi nemzetgazdasági fontosságát, rövid vázlatban előadja történelmét és fokenkénti fejlődését, megemlíti az újabb kezelési módok roppant előnyeit s elterjedéséről szólva, különösen kiemeli, hogy a méhészettel jelenleg már az egész világon mindenütt foglalkoznak, a hol az éghajlat s a növénytenyészet e működést nem korlátozzák. E mellett azonban sajnálkozással jegyzi meg, hogy Magyarországon, ez áldott hazában, mely — úgyszólván — már természeti viszonyainál fogva a mézgazdaságra van rendeltetve, nem csak kevesen foglalkoznak a méhészettel, de a gazdák legnagyobb része az újabb kezelési módokat csak alig vagy éppen nem ismeri. Pedig mai napság már minden körülmény megkívánja, hogy a méhész lépést tartson a haladással; mert okszerű méhesgazda csak az lehet, a ki a méh természetét, szokásait és tulajdonságait ismeri. S minél bővebb elméleti ismereteket szerez magának, annál tökéletesebb gyakorló gazda válik belőle. A jelen könyv eme hiányokat óhajtana pótolni, s igyekszik mindazt röviden előadni, mi a méhek életéből az okszerű kezelésre okvetlen szükséges; ezenkívül a tenyésztés azon módját részletezi, mely, a mai tapasztalatok nyomán, tökéletesen jogosultnak és a legtöbb hasznot nyújtó módnak bizonyult. Reményli, hogy Magyarországon a méhészet rövid idő múlva hatalmas mellékforrását fogja képezni a mezei gazdaságnak; minek elérésére főleg azon óhajtását fejezi ki: vajha a földbirtokosok, gazdák, lelkészek és tanítók szóval és jó példával igyekeznének előljárni, hogy a gazdálkodásnak e fontos és jövedelmező ágát necsak a nagybirtokos közönség, hanem a nép is mielőbb megkedvelje.

Átlapozva a könyvet, úgy találtuk, hogy a bevezetés után következő 15 fejezet a méhészet elméleti, az alábbi 20 fejezet pedig gyakorlati részével foglalkozik. Az elméleti részben (a mi a könyvben nincs ugyan kijelölve, de könnyebbség okáért legyen szabad így neveznünk), szerző a méhek természetrajzával foglalkozik s a leíró részen kívül fejlődési- és életviszonyaikat is lehető terjedelmesen tárgyalja. — Mindenek előtt kijelöli azon helyet, melyet a méhek az állattani rendszerben elfoglalnak; ismerteti a méhállam egyéneit: a királynét, a dolgozókat és a heréket, leírja testi alkotásukat, boncztanai szerkezetöket és körvonalozza szerepöket; előadja azon eltéréseket, melyek a méhegyének rendes színezete és nagysága közt észrevehetőek; kissé bővebben szól a méhállam egyéneinek ivari természetéről és szervezetről; megismerteti a királyné párzási

módját és négy évig tartó működését; részletezi a méhek fejlődését; szól a királyné termékenységéről és peterakó képességéről; fölemlíti azon különös eseteket, midőn a dolgozó-méhek is raknak petéket s ezek után részletesebben elsorolja a dolgozók teendőit, mik a kaptáron kívül főleg a méz- és a virágpor-gyűjtés-, a köpüben pedig az etetési nedv- és a viaszkészítésből állanak. Rövid fejezetben szól a méhek eledeléről; azután ismerteti a méhszúrás hatását és következéseit; a méhek sajátságos betegségeit, melyek közt a szomjókór és a düh is előfordul. A méhek számos ellenségeit külön-külön felsorolván, megemlékezik a rabló-méhekről is, s végül röviden a közönséges méh különféle fajtáit írja le.

Gyakorlati része jóval terjedelmesebb az előbbinél, s 20 fejezetben a méhtenyésztés legfontosabb kérdéseivel foglalkozik. Legelső a sorban a méhek lakásainak, a különféle köpüknek általános ismertetése; ezután külön-külön a Berlepsch-féle köpük és a Dzierzon-féle kettős kaptárok leírása következik. A méhesek elhelyezésének fontos kérdése után a lépkezetek fölragasztásával és néhány szükségesebb segédeszközzel ismerkedünk meg; azután pedig a kezelést, etetést, köpübe helyezést és a méhek azon időben való gondozását tanuljuk megismerni, midőn a mézet gyűjtik. A rajzásról és a mesterséges rajokról már ismét hosszabb fejezeteket olvasunk, melyeket a túlságos tenyésztés és viaszkészítés meggátolása, a mézgyűjtés ideje után való teendők, a tavaszi metszés és a kábító szerek leírása és ismertetése követik. Végül elő van adva: miképp kell a mézet elválasztani a viasztól? és a viaszpréselés alkalmával követendő eljárás.

Függelékül kell tekintenünk azon néhány lapot, melyeken szerző „jobb és könnyebb áttekintés végett, a méhész évi főteendőit, minden egyes hónapra külön összefoglalva“ adja elő. Ehez csatlakozik még a méhészeti irodalom legjelesebb termékeinek ismertetése és az egészret berekesztő magyarázat, mely a szöveg közé nyomott 40 ábrát egyenként részletezi.

Vázlatos ismertetésünk kiegészítéseül, ide igtatjuk még azon sorokat, melyek e műre vonatkozólag, a pályaművek bírálatában foglaltatnak:

„E pályamunka előadási módja szabatos, a mellékelt ábrák sokkal csinosabbak mint versenytársaié s mind természethívek. Gyakorlati része elegendő kimerítően van előadva arra nézve, hogy a gazdasági iskolákban is czélszerű és igen jól használható tankönyv gyanánt szolgáljon; annyiival inkább, mert nem csak gyakorlati, hanem természetrajzi része is pontosan, szabatosan és világosan van

szerkesztve. Kedvezőleg szól e munka mellett még az is, hogy az ábrák külön magyarázatát és a méhészeti irodalmat tartalmazza; — gyakorlatiasságát pedig nem kevésbé emeli az, hogy benne a méhészeti teendők még az egyes hónapokra is külön vannak összeállítva.“

„Az egészből kitetszik, hogy szerző a tudományos méhészet legújabb színvonalán áll s különösen Huber, Berlepsch és Dzierzon után világos, folyékony és egyszerű irálylyal előadja mind azt, a mit az okszerű méhésznek átalán véve tudnia kell.“ P.

A M. TUD. AKADEMIÁBÓL.

A III-ik (mathem. és természettudományi) osztály 1871. június 17-én tartott üléséből.

A nyári ülészak utolsó összejövételét tartá a tud. Akademia június 19-én. Az ülésre ez alkalommal öt értekezés volt bejelentve, s az előadók sorát Dr. B. Eötvös Loránd, egyetemi magántanár (mint vendég) nyitotta meg, kivonatossan ismertetvén „a rezgési elméletből következő távhatás törvényéről“ című dolgozatát. — Értekezése két részre oszlik. — Az első részben a rezgési elmélet képletei akként átalánosítatnak, hogy azok az egymásra ható testek mozgási állapotát is számításba vegyék. Ez eddig nem történt, s a távhatás törvénye, mely azonos a photometriának alaptételével, csak azon esetben volt ismeretes, midőn a beható és a behatott test (így a fény esetében a fényforrás és az észlelő) nyugszanak. A törvény, mely itt e helyébe állítatik, annyiban átalánosabb, hogy a testek mozgásának esetére is alkalmazható. — Ezen átalánosított törvény a dolgozat második részében összehasonlítatik a vonzási elméletnek megfelelő tételeivel, s ez összehasonlítás eredményeül kitünik, hogy ugyanazon analógia, mely a Newton-féle törvény és a photometriának eddig ismert tétele közt kimutatva volt, fennáll az átalánosított rezgési hatás törvénye és e megfelelő vonzástani tételek kö-

zött is. — Ennek folytán a vonzástan és rezgési elmélet közötti összefüggés okszerűsége valószínűsége nyer, s a feladat: „e két külvált elméletet közös alapokra visszavezetni,“ megoldhatónak látszik.

2) Jurányi Lajos, I. tag, „az *Oedogonium diplandrum* (Jur.) termékenyített petesejtjéről“ olvasott értekezést, mely egy régebbi előadásával van összefüggésben. Felolvasása közben a petesejt mozgásának és oszlásának egyes mozzanatait színes rajzokon bővebben is megmagyarázván, kimutatta: 1-ör azt, hogy az *Oedogonium* termékenyített petesejtjének továbbfejlődése átalában a *Bulbochaete* szabányát követi, de nem minden mozzanatában; — 2-or, hogy a tartalomnak a petesejt belsőjében 4 vagy több részre való oszlása nem szabányos, hanem rendellenes tünet; szintígy rendellenesség, ha a petesejtnak így feldarabolt tartalma vagy egész tömege a petesejtben maradván, úgy indul csírázásnak; — 3-or, kitünt, hogy a petesejt tartalmából származó rajzók, mozgásuk megszűntével az ivartalan rajzók módjára közvetlenül csíráznak s így a *Bulbochaete* rajzóinak magatartását követik. Ebből önként következik, hogy C l e v e-nek azon észlelete, —

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.